

Svör við ræðu Birgis Þórarinssonar við framsögu á frumvarpi um stofnun Þjóðaróperu 23/3/24

Kæra allsherjar- og menntamálanefnd,

Við fyrstu umræðu á Alþingi um frumvarp um Þjóðaróperu síðastliðið þriðjudagskvöld, þá kom ræða háttvirts þingmanns, Birgis Þórarinssonar, spánkt fyrir sjónir. Hún virkaði frekar sem lestur úr ársskýrslu Íslensku óperunnar en ræða um frumvarp um Þjóðaróperu. Ég finn mig því knúinn til að leiðrétta þónokkrar af þeim fullyrðingum sem þar komu fram.

Kærar kveðjur,

Andri Björn Róbertsson

Óperusöngvari og stjórnarmaður í Fagfélagi klassískra söngvara á Íslandi, Klassís

„Frumvarpið sem hér er til umfjöllunar felur það í sér að óperustarfsemi á Íslandi verður færð undir beina stjórn ríkisins en að formi til sett aftur inn í Þjóðleikhúsið... Tilgangur frumvarpsins virðist vera að færa meginhluta óperustarfsemi á Íslandi undir beina stýringu ráðherra.“

Þetta er auðvitað ekki rétt. Í fyrsta lagi verður óperan ekki undir beinni stjórn ríkisins eða ráðherra fremur en Þjóðleikhúsið eða Dansflokkurinn, Í öðru lagi er ekki verið að setja óperuna „aftur“ inn í Þjóðleikhúsið, enda er þá verið að gefa í skyn að verið sé að hverfa til hins gamla fyrirkomulags og líta fram hjá áratuga óperumeningu. Hér er um að ræða allt annað fyrirkomulag heldur en áður var, aðgreint fjármagn, sjálfstæðan óperustjóra, aðgreint vinnurými o.fl. auk þess sem fram er sett framtíðarsýn með jafnræði milli sviðslistastofnananna.

„ÍÓ hefur farið mun betur en aðrir með fé eins og samanburður við sambærilegar óperustofnanir í nágrannalöndunum sýnir.“

Gaman væri að vita í samanburði við hvaða stofnanir ÍÓ kemur svona vel út? Þetta er fullyrðing án raka.

„Þjóðarópera er þegar til staðar og henni má koma í farveg með mun einfaldari hætti en reynt er að gera með frumvarpinu.“

Hér er verulegra skýringa þörf. Uppsetningin á Þjóðaróperu er hvorki sérstaklega flókin, né augijóst hvernig sjálfseignarstofnun er einfaldari leið.

„Mér finnst markmið frumvarpsins ekki nægilega skýrt, sama má segja um listræn eða rekstrarleg markmið. Segja má að það sé búið að fórna sjálfstæði óperunnar og verið að snúa 44 ár aftur í tíma með því að gera hana að deild í Þjóðleikhúsinu en undirsetja hana ráðherra á flestum sviðum. Gengur gegn ríkjandi stefnu annars staðar á Vesturlöndum.“

Þetta er auðvitað ekki rétt heldur og það þarf ekki að lesa mikið af frumvarpinu til að sjá bæði listræn og rekstrarleg markmið þess. Leitað er eftir eins mikilli rekstrarlegri samlegð og unnt er með samstarfi við Þjóðleikhúsið og Hörpu á meðan stefnt skal að öflugri samfelldri starfsemi sem bætir við hefðbundinn óperuflutning fræðslustarfi, óperustúdíói, stuðningi við grasrót, samstarfi við landsbyggð, framþróun formsins og sköpun nýrra verka, svo eitthvað sé nefnt. Hvaðan hefur þingmaðurinn þær upplýsingar að frumvarpið gangi gegn ríkjandi stefnu annars staðar á Vesturlöndum?

„Verið að færa starfsemina undir Þjóðleikhúsið án þess að starfsemin lúti stjórn Þjóðleikhússtjóra eða Þjóðleikhúsráðs.”

Það er skýrt tekið fram í frumvarpinu að óperustjóri heyrir undir þjóðleikhússtjóra og þjóðleikhúsráð ber ábyrgð á áætlunum óperunnar.

„Í frumvarpinu fer lítið fyrir kostnaðar- og ábatagreiningu, gert er ráð fyrir margföldun kostnaðar ríkisins án þess að reynt sé að greina ábatann.”

Það er skýrt tekið fram í frumvarpinu hvað Þjóðarópera á að kosta og þegar lýsingin á starfseminni er lesin af manneskju með viðeigandi þekkingu er augljóst í hvað peningarnir eiga að fara. Það verða að sjálfsgöðu veittar eins mikla upplýsingar varðandi fjárhagsáætlanir og fyrirkomulag eins og óskað er eftir af þinginu fyrir nefndarvinnu o.fl. en sundurliðuð kostnaðaráætlun á ekki heima í frumvarpi.

„Hvers vegna mega ákvarðanir um óperuflutning ekki vera í höndum einkaaðila lengur eins og verið hefur? Er ekki unnt að vera með ákveðinn fjölda söngvara sem ríkisstarfsmenn án þess að ríkið sjái þeim fyrir hlutverkum?”

Umræðan um hvernig listastarfsemi ríkið á að halda utan um er víðfeðm en þó er ljóst að óperustarfsemi á Íslandi hefur alltaf verið kostuð af ríkinu. Það er ekki sýnt að rekstur óperunnar sem sjálfseignarstofnunar hafi haft neina sérstaka kosti og hin síðari ár jafnvel leitt til alvarlegra vandamála. Þá er hér ekki alveg ljóst hvers konar stofnun verið er að lýsa: sjálfseignarstofnun þar sem starfsfólkið er þó ráðið af ríkinu? Til hvers heldur þingmaðurinn að óperusöngvarar séu ráðnir ef engin eru hlutverkin?

„Hvað þýðir að ló hafi skort bolmagn? Var ekki jafnrétti hjá Íslensku óperunni? Og hvað þýðir inngilding í þessu tilfelli?”

Þetta þýðir einfaldlega að með stækkuðum ramma utan um samfellda starfsemi, breytt fyrirkomulag og skýr réttindi og skyldur getur Þjóðarópera sinnt kröfum um jafnrétti, inngilding og fjölbreytileika í gegnum fræðslu- og skólaverkefni, samstarfs- og þróunarverkefni, miklu betur en Íslenska óperan hafði tök á, með sín ágætu en fremur stöðluðu og fáu verkefni.

„Það verður aldrei ákveðið með lögum að menningarstarf skuli aukast og að það sé vegna áforma um sameiningu stofnana.”

Vissulega ekki, en með auknu fjármagni og stækkuðum ramma utan um fjölpætta listsköpun eru þó allar líkur á að það muni gerast.

„Það er engin tilviljun að Sinfóníuhljómsveit Íslands er ekki að spila undir í Þjóðleikhúsinu eða Íslenska dansflokknum eða hjá Íslensku óperunni. Að ætla að gefa opinber fyrirmæli um það að þannig eigi hljóðfærleikarar að starfa leiðir ekki til góðs.”

Hér myndi margur segja: Því er nú verr og miður! Sí er rekin af ríkinu og gerir nákvæmlega það sem hún er beðin um. Að ímynda sér að hún starfi algerlega óháð vija stjórnvalda er undarlegt.,

„Frumvarpið kveður ekki á um ný listræn markmið...þess er ekki getið hvernig þessir 12 söngvarar skuli nýttir eða fjöldi söngstöðugilda sett í samhengi við fjölda sýninga.”

Það er ekki hlutverk lagafrumvarps að setja fram listræna stefnu eða leggja upp leikár Þjóðaróperu. Til þess verður ráðinn óperustjóri, enda væri annað versta tegund forsjárhyggju.

„Ætla má að stefnt sé að 6-7 stórum sýningum á ári og hafa slíkar tölur komið fram í fjölmiðlum.”

Hvar hafa slíkar tölur komið fram? Stefnt er að einni stórrí uppþærslu í Eldborg á ári og einni á stóra sviði Þjóðleikhússins. Það má vera ljóst að öll hin starfsemin sem Þjóðarópera mun sinna kostar einnig sitt og því augljóst að svo margar stórar sýningar eru ekki á dagskrá..

„Aðeins er rætt um samstarf Þjóðaróperu og listastofnana utan Reykjavíkur en engin áþreifanleg markmið eru sett í því sambandi.“

Yfirleitt er markmiðið með samstarfi einnar listastofnunar við aðra það að búa til list. Hér er markmiðið augljóslega að sameinast um að búa til óperulist, ýmist sem sýningar, fræðsluverkefni eða annað.

„Velta má því fyrir sér hvort þeim markmiðum sem koma fram í frumvarpinu sé hægt að ná með einfaldari leiðum en gert er hér ráð fyrir.“

Fram að þessu hefur þingmaður gagnrýnt frumvarpið fyrir að ekki komi fram markmið þess. Hvað á hann þá við hér?

„Hægt er að fastráða söngvara með auknu fjárframlagi og þetta var reynt hjá ÍÓ við misjafnan árangur.“

Þetta var vissulega stórt skref fyrir íslenska söngvara á sínum tíma og gaf mjög góða raun.. Lækkun framlags ríkisins leiddi til þess að þessu var hætt, og er það e.t.v. dæmi um veika stöðu sjálfseignarstofnunar í þessu tilliti.

„Tímabundnar ráðningar geta orðið ungum söngvurum mikill stuðningur við að efla listrænan þroska og starfsframa og skýrt samhengi þarf þá að vera á milli fjárveitinga, fjölda stöðugilda og raunverulegra þarfa.“

Hér er aftur verið að gagnrýna frumvarpið fyrir að leggja ekki fram nákvæma uppsetningu á leikári Þjóðaróperu. Þetta samhengi verður augljóslega til staðar ef reka á þessa stofnun farsællaga.

„Íslenska óperan hefur gert þetta allt og getur gert þetta allt betur...“

Það efast enginn um ágæti Íslensku óperunnar né það góða starf sem þar hefur verið unnið í gegnum árin. Nú er hins vegar tímabært að stíga næsta skrefið fyrir óperulist á Íslandi, en það markast með stofnun Þjóðaróperu. Þetta frumvarp fjallar ekki um ÍÓ og mikil vinna árum saman hefur leitt að gerð frumvarpsins eftir umsagnir fjölda einstaklinga og hagaðila.

„Í greinargerð með frumvarpinu segir að Þjóðaróperu sé heimilt að hafa tekjur af eigin starfsemi og taka aðgangseyri. Þarna vantar markmið. Að sama skapi verður ekki séð að gerðar séu kröfur hvað þetta varðar.“

Hér er um að ræða staðlað orðalag um menningarstofnanir sem endurspeglar lög um Þjóðleikhúsið og Íslenska dansflokkinn með því að veita þeim lagalega heimild til að seija inn á sýningar sínar, þótt þær séu fjármagnaðar af skattborgurum. Það kemur á óvart að þingmaður skuli standa upp og halda langa ræðu um breytingu á sviðslistalögum án þess að vera betur kunnugur þeim. Hvað varðar markmið og sértekjurkröfur, þá ætti þingmanni einnig að vera ljóst að hvoru tveggja sæta breytingum og eiga ekki heima í þessum lögum.

„Ekki er minnst á sjálfbærni...ÍÓ hefur átt í samstarfi við erlendar óperur um samnýtingu sviðsmynda, búninga og uppþærslna. Með því sparast fé og sóun á öllum sviðum minnkar og umhverfismarkmið nást.“

Það má deila um það hvort það að flytja inn sviðsmyndir og búninga er umhverfisvænna en að búa sýningar til á Íslandi. Hitt er þó víst að Þjóðarópera mun leggja áherslu á að virkja íslenskt sviðslistafólk fram yfir innfluttar sýningar, en jafnvel þó það kosti fleiri krónur er þannig fjárfest í íslenskri listsköpun og hugviti.

„Eðlilegt væri að frumvarpið myndi leiða til ávinnings, listræns eða fjárhagslegs. Ekki er að sjá að sýnt sé fram á það og ekki er að sjá að þessi atriði séu raunverulega kveikja frumvarpsins. Snúist málið ekki um rekstrarleg sjónarmið og hag ríkissjóðs er ástæðulaust fyrir stjórnámálamenn að hafa puttana í listsköpun. Þeir eiga að skapa umgjörð og svigrúm til að ná megi langt en ekki álíta að vegna ákvarðana þeirra verði samin fleiri tónverk eða settar upp betri og fleiri sýningar.“

Það er mikill misskilningur að frumvarp til breytinga á sviðslistalögum skuli lagt fram til að lýsa yfir listrænum sjónarmiðum eða styrkja hag ríkissjóðs. Það er hins vegar einmitt hlutverk þessa frumvarps að skapa umgjörð og svigrúm fyrir óperulist og hvetja sviðslistafólk okkar til dáða með fjármunum, tækifærum og aðstöðu fyrir listsköpun sína.

„Með samþykkt frumvarpsins verður Þjóðarópera ekki sjálfstæð stofnun heldur deild í Þjóðleikhúsinu. Almennt er hins vegar viðurkennt að fullt sjálfstæði sé best í skapandi greinum. Í frumvarpinu felst ákveðið ráðherraræði í óperumálum á Íslandi, eins undarlega og það hljómar.“

Markmiðið með stofnun Þjóðaróperu innan Þjóðleikhússins er að nýta sem best þá innviði sem þjóðin á nú þegar til framleiðslu sviðslistasýninga. Því fylgja málamiðlanir fyrir báðar stofnanir en einnig bæði tækifæri og kostir. Mikið hefur verið í lagt að varðveita bæði sjálfstæði óperunnar og stöðugleika leikhússins en einnig er undirbúin framtíðarsýn þar sem jafnræði ríkir milli stofnananna. Það er fráleitt að tala um ráðherraræði í þessu samhengi.

„Ríkisstuðningur hefur verið mismikill eftir árferði í ríkisfjármálum...þetta hefur skapað ríkan hvata hjá Íslensku óperunni til að nýta fjármagn vel og leggja áherslu á að afla sem mestra eigin tekna...Íslenska óperan er gott dæmi um það hvernig samstarf einkaaðila og ríkisins hefur sannarlega verkað til góðs.“

Það kemur spánkt fyrir sjónir að Íslenska óperan skuli nú teija fjárskort sér til tekna, ekki síst í ijósi deilna sem staðið hafa við starfsfólk um kaup og kjör. Þá má benda á að til margra ára hafa framlög til óperunnar sem ekki eru opinbert fé verið nálægt 0% .